Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntopyyntö 13.01.2021/ HE 245/2020

Valtiovarainministeriön lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Esityksen mukaan tartuntatautilakia muutettaisiin siten, että aluehallintovirasto tai STM voisi päätöksellään velvoittaa toimijoita poikkeamaan normaalista palvelujen järjestämistavasta sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakyvyn säilyttämiseksi. Laki on tarkoitus saada voimaan mahdollisimman pian. Osa muutoksista on tarkoitettu olemaan voimassa covid-19-epidemiaan liittyen väliaikaisesti 31.12.2021 saakka.

Esitys sisältää kolmiportaisen mallin, jonka mukaan voidaan edetä epidemian vaikeutuessa niin, että toiminnan rajoitukset olisivat hallittavissa. Jos toimintaa joudutaan rajoittamaan tai viimekädessä sulkemaan, mallista todennäköisesti aiheutuu kustannuksia mm. kulttuuri- ja elinkeinotoiminnalle, henkilöliikenteelle sekä sosiaali- ja terveystoimelle. Ehdotetut viranomaisten toimivaltuudet rajoittaa elinkeinotoimintaa saattaisivat sovellettuina alentaa myös valtion verokertymää.

Päätöksistä sosiaali- ja terveydenhuollolle aiheutuvat kustannukset kohdistuisivat palvelujen järjestämisvastuullisille tahoille, joiden olisi korvattava myös yksityiselle palveluntuottajalle 9 a §:n mukaisesta päätöksestä suoraan aiheutuneet ylimääräiset kustannukset ja muut taloudelliset menetykset. Valtio voisi korvata päätöksistä johtuneita kustannuksia järjestämisvastuullisille tahoille. Muiden toimijoiden osalta ei HE:ssä ole ollut mahdollista arvioida aiheutuvia kustannuksia. VM katsoi antamassaan lausunnossa, että vaikka viranomaistoimet mahdollistaisivat asiakasmäärien rajoittamisen, rajoite ei suoraan ole korvaukseen oikeuttava eikä mahdollisista sulkemiskorvauksista ole perusteltua säätää tartuntatautilaissa.

Sosiaali- ja terveysministeriölle aiheutuvien lisätehtävien vuoksi ministeriöön ehdotettaisiin neljän henkilötyövuoden lisäystä, arviolta 300 000 euroa. Ehdotetut tartuntatautilain säännökset ovat pääosin määräaikaisia, joten lisätehtävät koskevat ainoastaan vuotta 2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle tarvittaisiin uusien vastuiden vuoksi viiden asiantuntijan työpanosta vastaava määräaikainen resurssitarve. Näiden tehtävien yhteenlasketut palkka- sekä sivu- ja yleiskulut olisivat vuositasolla arviolta 450 000 euroa. Esitys toisi Liikenne- ja viestintävirastolle kokonaan uuden tyyppisiä tehtäviä, kuten asemista, terminaaleista ja muista vastaavista tiloista vastaavien tahojen valvontaa sekä matkustajamäärän rajoittamista liikennevälineissä. Liikenne- ja viestintävirasto on arvioinut, että tämä esitys aiheuttaisi tarpeen lisätä vuositasolla toimintamenoihin 650 000 euroa. Säännösluonnoksen mukaisen valvonnan arvioidaan edellyttävän poliisille vähintään 30 henkilötyövuoden resursointia. Rahamääräisesti 30 henkilötyövuotta tarkoittaa noin 2,1 miljoonaa euroa. Resurssin tarpeeseen sisältyy epävarmuutta, sillä tarvittavan resurssin määrä on suoraan riippuvainen

kuntien ja aluehallintovirastojen tartuntatautilain 58 §:n nojalla tekemistä yleisötilaisuuksia ja yleisiä tilaisuuksia koskevista päätöksistä.

Esitys lisäisi aluehallintovirastojen toimivaltuuksia, vastuita ja tehtäviä. Aluehallintovirastojen tehtäväksi tulisi päätöksenteko ja valvonta koskien sosiaali- ja terveyspalveluiden muuttamista ja tilojen käytön väliaikaisesta rajoittamista sekä usean kunnan aluetta koskevat päätökset toimenpiteistä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi elinkeinotoiminnassa ja muussa toiminnassa. Lisäksi aluehallintovirastojen tehtäväksi tulisi näihin päätöksiin liittyvät alueelliset valvonta- ja tarkastustehtävät. Tartuntatautitilanteen kehittyminen vaikuttaa siihen, minkä verran esityksen mukaisia päätöksentekotoimivaltuuksia jouduttaisiin aluehallintovirastoissa käyttämään ja miten laajasti näihin päätöksiin liittyviä valvonta- ja tarkastustehtäviä aluehallintovirasto joutuisi suorittamaan. Aluehallintovirastoille uusista tehtävistä aiheutuva resurssitarpeen on arvioitu olevan vuositasolla a 10 henkilötyövuotta. Resurssitarve olisi kokonaisuudessaan määräaikainen. Vuositasolla laskettuna henkilöstöresurssien osalta vuodelle 2021 lisämäärärahatarve olisi arviolta 1 380 000 euroa. Aluehallintovirastolla on oikeus saada virka-apua poliisilta 59 b §:ssä tarkoitetun tarkastuksen toimeenpanemiseksi, 59 c §:n 4 momentissa tarkoitetun toiminnan keskeyttämiseksi ja 58 g §:ssä tarkoitetun tilan väliaikaiseksi sulkemiseksi. Tämän uusiin toimivaltuuksiin ja tehtäviin liittyvän mahdollisesti tarvittavan virka-avun määrää ei ole esityksessä kyetty arvioimaan.

Esityksessä ehdotetaan, että poliisin, Rajavartiolaitoksen, pelastusviranomaisen ja puolustusvoimien lisäksi myös Tullin on annettava virka-apua, jos yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämistä ei voida muulla tavoin estää. Sitä minkälaista virka-apua Tullilta saatettaisiin pyytää ei tarkenneta, joten virka-apuvelvoitteen vaikutuksia Tullin resursseihin ei voi tarkemmin arvioida. Tämän vuoksi on tärkeää, että esityksen mukaan virka-avun antamisen edellytyksenä on, että se ei vaaranna virka-apua antavalle viranomaiselle säädettyjen muiden tärkeiden tehtävien suorittamista.

Edellä mainittuja vaikutuksia viranomaisten tehtäviin ei ole hallituksen esityksen valmisteluaikataulusta johtuen ollut mahdollista huomioida vuoden 2021 talousarvioesityksessä. Viranomaisten esityksen mukaisten tehtävien aiheuttamiin määrärahatarpeisiin voidaan palata kevään 2021 lisätalousarvion käsittelyn yhteydessä. Etenkin, kun lain voimassaoloaika on rajallinen ja asiantuntijoiden palkkaaminen vie oman aikansa. Vuoden 2020 lisätalousarvioissa ja 2021 talousarviossa on jo otettu huomioon määrärahalisäyksiä covid-19- epidemiaan liittyen muun muassa sosiaali- ja terveysministeriölle, Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle, aluehallintovirastoille, poliisille ja kunnille. Ensi vuoden lisätalousarvioesitysten yhteydessä on tärkeää arvioida lisämäärärahatarpeita edellä mainittujen virastojen lisäksi Liikenne- ja viestintäviraston ja Ahvenanmaan maakunnan hallituksen esityksestä aiheutuvien kustannusten osalta.

Budjettineuvos Riitta Aejmelaeus